

Formació de la personalitat (VI): Una vida en diàleg amb els altres

Saber escoltar i estar obert a les opinions dels altres són condicions indispensables per viure la caritat. Només així el diàleg mutu serà ocasió ordinària d'apropar-se a la Veritat. Nou text de la col·lecció sobre “Educació de la personalitat”.

27/03/2017

«Com el forn posa a prova els atuells del terrisser, la prova de l'home és quan delibera. Com el fruit demostra com han conreat un arbre, les paraules revelen el que pensa una persona». [1] Una nota essencial de la maduresa personal és la capacitat de diàleg, una actitud d'obertura cap als altres que es manifesta en la cordialitat del tracte i en un sincer desig d'aprendre de cada persona.

«Conèixer altres persones, altres cultures, ens fa sempre molt de bé, ens fa créixer (...). El diàleg és molt important per a la pròpia maduresa, perquè en la confrontació amb una altra persona, en la confrontació amb la resta de cultures, fins i tot en la confrontació amb la resta de religions, un creix: creix, madura. Cert, hi ha un perill: si en el diàleg un es tanca i s'enfada, pot lluitar; és el perill de lluitar, i això no està bé perquè nosaltres dialoguem per trobar-nos, no per lluitar. I, quina és

l'actitud més profunda que hem de tenir per dialogar i no lluitar? La mansuetud, la capacitat de trobar les persones, de trobar les cultures, amb pau; la capacitat de fer preguntes intel·ligents: “Per què penses així? Per què aquesta cultura actua així?”. Escoltar els altres i després parlar. Primer escoltar, després parlar.» [2]

Saber escoltar

La Sagrada Escriptura cobreix d'elogis els qui saben escoltar, i menysté, en canvi, l'actitud dels qui no paren atenció als altres. «Qui accepta un reny saludable farà estada entre els savis» [3] diu el llibre dels Proverbis; i l'apòstol Jaume aconsella «heu de ser promptes a escoltar i lents a parlar o a irritarvos». [4] De vegades, els hagiògrafs recorren fins i tot a una fina ironia: «Fer explicacions a un estúpid és fer-les a un endormiscat.» [5]

Un problema freqüent per escoltar és que, mentre un altre parla, recordem una cosa que té a veure amb el que ens explica, i estem pendents de dir-hi “la nostra” quan hi hagi una pausa. Llavors es produeixen converses potser animades, en què es prenen la paraula els uns als altres, però s’hi escolta poc.

Altres vegades el problema és que la conversa no sorgeix de manera espontània, i cal esforçar-se a buscar-la, amb intel·ligència. En aquests casos, cal evitar la presumpció, és a dir, la tendència a mostrar a cada moment la nostra agudesia o els nostres coneixements; al contrari, convé mostrar-se oberts i receptius, desitjosos d’aprendre dels altres, de manera que ampliïm cada dia el nostre ventall d’interessos. D’aquesta manera escoltarem amb atenció coses que potser inicialment no ens interessin massa, sense que això impliqui hipocresia per part nostra:

moltes vegades es tracta d'un esforç sincer per sobreposar-se al propi criteri, i per agradar i aprendre.

Saber conversar requereix combinar l'audàcia amb la prudència, l'interès amb la discreció, el risc amb l'oportunitat. Convé no caure en la lleugeresa, estar disposat a rectificar unes paraules precipitades o inoportunes que potser se'ns han escapat, o una afirmació una mica rotunda que hauríem d'haver ponderat millor. En tot cas, les bones converses deixen sempre pòsit: després tornen a la memòria les idees, els arguments exposats per uns i altres, sorgeixen noves intuïcions i neix la il·lusió de continuar aquest intercanvi.

Obertura als altres

És curiós comprovar com l'esperit d'algunes persones envelleix prematurament, i en canvi d'altres continuen joves i animoses fins al

final dels seus dies. Hem de pensar que tots tenim a dins molts recursos encara sense fer servir: talents que no hem aprofitat, forces que no hem posat mai a prova. I, per molt ocupats o cansats que estiguem, no podem deixar d'avançar, d'aprendre i de ser receptius a les idees dels altres.

Convé que sortim de nosaltres mateixos; que ens obrim a Déu i, per Ell, als altres. Llavors superarem aquest egocentrisme que de vegades ens porta a acomodar la realitat a l'estretor dels nostres interessos o a la nostra particular visió de les coses, i estarem més en guàrdia davant de certes deficiències que creen distàncies amb les persones i que, per tant, comporten immaduresa: expressar-nos amb una rotunditat que moltes vegades no es correspon amb el nostre coneixement de les coses; manifestar les nostres opinions amb un to de censura cap

als altres; servir-nos de solucions prefabricades o de consells repetitius i gastats; irritar-nos quan algú no pensa com nosaltres, encara que després ens diguem a favor de la diversitat i de la tolerància; omplir-nos de gelosia quan algú sobresurt al nostre voltant; exigir als altres un nivell de perfecció que els sobrepassa i que potser nosaltres mateixos no assolim; demanar sinceritat i franquesa, quan en canvi potser ens resistim a les correccions.

Maduresa i sentit crític

Quan mirem els altres amb afecte, moltes vegades advertirem que podem ajudar-los amb un consell d'amic; els direm amb confiança allò que d'altres potser també han vist però no han tingut la lleialtat de comentar-los. Només aquest fonament, la caritat, fa que la correcció o la crítica sigui veritablement útil i constructiva:

«Quan hakis de corregir, fes-ho amb caritat, en el moment oportú, sense humiliar..., i amb ànim d'aprendre i de millorar tu mateix en allò que corregeixes». [6]

La clau de la nostra capacitat de fer canviar els altres està en certa manera lligada a la nostra capacitat de canviar-nos a nosaltres mateixos. Quan se sap el que costa millorar, la dificultat que representa i, alhora, com n'és d'important i alliberador, llavors és més fàcil observar els altres amb certa objectivitat i ajudar-los realment. El que sap dir-se les coses clares a si mateix, sap com i quan dir-les als altres i és capaç també d'escoltar-les amb bona disposició.

Saber rebre i acceptar la crítica és prova de grandesa espiritual i de profunda saviesa: «Qui vol saber, vol que el reprenguin, qui refusa la correcció és un estúpid». [7]

Tanmateix, acceptar el que ens diuen els altres no suposa viure sempre pendants de la crítica en la nostra vida professional o social, ballant al so del que es digui o es deixi de dir sobre el que fem o som, perquè aquesta preocupació acabaria sent patològica. De vegades, el que fa bé les coses pot ser bastant criticat: el censuren potser els que no fan res, perquè veuen la seva vida i la seva feina com una acusació» [8] o els que obren de manera contrària, perquè el consideren un enemic; o de vegades també els que fan les mateixes coses o semblants, perquè es posen gelosos. No falten casos així, en què cal fer-se “perdonar” pels que amb prou feines fan res i pels que no conceben que es pugui fer res de bo sense comptar-hi. En aquests casos, com ens aconsellava sant Josepmaria, «hem de saber callar, resar, treballar, somriure... y esperar. No doneu importància a aquestes insensateses: estimeu de

debò totes aquestes ànimes. *Caritas mea cum omnibus vobis in Christo Iesu!*» [9]

La responsabilitat de donar exemple

La maduresa uneix l'obertura als altres amb la fidelitat al propi camí i als propis principis, fins i tot quan amb prou feines es troba eco o acceptació en el mateix entorn. És cert que la indiferència que percebem al nostre voltant pot indicar-nos que també nosaltres tenim potser alguna cosa per canviar, o almenys per explicar o presentar millor. Però hi ha algunes coses que no han de canviar mai en nosaltres, passi el que passi, ens escoltin o no, ens lloïn o ens insultin, ho agraeixin o ho rebutgin, ho aprovin o ho reprovïn: «aquest contrast, que confirma amb les teves obres la teva fe, és justament la naturalitat que jo et demano». [10]

No és infreqüent que una persona se senti sola i sense suport en alguns dels seus millors afanys. La temptació de desistir pot ser molt forta. Li podrà semblar, llavors, que el seu exemple o el seu testimoni no serveixen de gaire, però no és així: un llumí potser no il·lumina tota l'habitació, però a l'habitació tothom el veu. Potser hi ha moltes persones que se senten incapaces d'imitar aquest exemple, però saben que volen seguir-lo en la mesura que puguin, i aquest testimoni els anima a continuar.

Tots recordem com ens ha ajudat a millorar el bon exemple de tantes persones i, tanmateix, és probable que moltes d'aquestes no coneguin l'efecte real que tenen sobre nosaltres. És gran la responsabilitat que tenim d'influir positivament en els altres. «No pots destrossar, amb la teva desídia o amb el teu mal exemple, les ànimes dels teus

germans els homes». [11] Hem de parlar, aconsellar, exhortar, animar, però sobretot intentar que les nostres paraules estiguin avalades per les nostres obres, pel testimoni de la nostra pròpia vida. És impossible aconseguir-ho sempre, ni tan sols la majoria de vegades, però hem de voler ser una ajuda per a tothom, i saber demanar perdó de cor si hem donat mal exemple.

Una lluita de tota la vida

L'obertura als altres va molt lligada al nostre avenç en una tasca que ens ocuparà tota la vida: reconèixer el rostre de la supèrbia i lluitar per ser més humils. La supèrbia es cola per les escletxes més sorprenents de la nostra relació amb els altres. Si se'ns mostrés de cara, el seu aspecte ens resultaria repulsiu, i per això una de les seves estratègies més habituals és ocultar el rostre, disfressar-se. La supèrbia acostuma a amagar-se dins

d'una altra actitud aparentment positiva, a la qual contamina subtilment. Després, quan es fa forta, en creixen les manifestacions més simples i primàries, pròpies de la personalitat immadura: la susceptibilitat malaltissa, el continu parlar d'un mateix, la vanitat i l'afectació en els gestos i la manera de parlar, les actituds prepotents i envanides juntament amb el decaïment profund quan es percep la pròpia debilitat.

La supèrbia de vegades es disfressa de saviesa, del que podríem anomenar una supèrbia intel·lectual que pren aparença de rigor. D'altres, s'amaga darrere d'un apassionat afany de fer justícia o de defensar la veritat, quan en el fons batega sobretot un sentiment de revenja o una ortodòxia altiva que domina: un afany de necessitar-ho tot, de jutjar-ho tot. Es tracta d'actituds que, en lloc de servir a la veritat, se'n

serveixen — d'una ombra d'aquesta — per alimentar el desig de quedar per damunt dels altres.

De la mateixa manera que no existeix la salut total i perfecta, tampoc no podem posar fi per complet a les argúcies de la supèrbia. Però podem detectar-la millor, i no deixar que ens guanyi terreny. Hi haurà ocasions en què ens enganyarà, perquè tendeix a atrinxerar-nos: ens fa reticents al fet que els altres ens facin veure els nostres defectes. Però si nosaltres no en veiem el rostre, ocult de diverses maneres, potser els altres sí que l'hauran pogut veure. Si som capaços d'escoltar l'advertència fraterna, la crítica constructiva, ens serà molt més fàcil desemascarar-la. Cal ser humil per acceptar l'ajuda dels altres. I fa falta també ser humil per ajudar els altres sense humiliar.

La maduresa es xifra, finalment, en «el “sa prejudici psicològic” de pensar habitualment en els altres». [12] La personalitat que Déu vol per a nosaltres —i a la qual tots aspirem, encara que de vegades busquem en una altra banda— és la de qui ha arribat a tenir «un cor que estima, un cor que pateix, un cor que s’alegra amb els altres». [13]

Alfonso Aguiló

[1] Si 27, 5-6.

[2] Francesc, Discurs 21-VIII-2013.

[3] Pr 15, 31.

[4] St 1, 19

[5] Si 22, 10.

[6] *Forja*, núm. 455.

[7] Pr 12, 1.

[8] Cf. Sb 2, 10-20.

[9] Sant Josepmaria, Carta als seus fills d'Holanda, 20-III-1964. Cf. Vázquez de Prada, A. *El Fundador del Opus Dei (III)*, Madrid: Rialp, 2003, p. 530.

[10] *Camí*, núm. 380.

[11] *Forja*, núm. 955.

[12] *Forja*, núm. 861.

[13] Francesc, Discurs 17-VI-2013.